

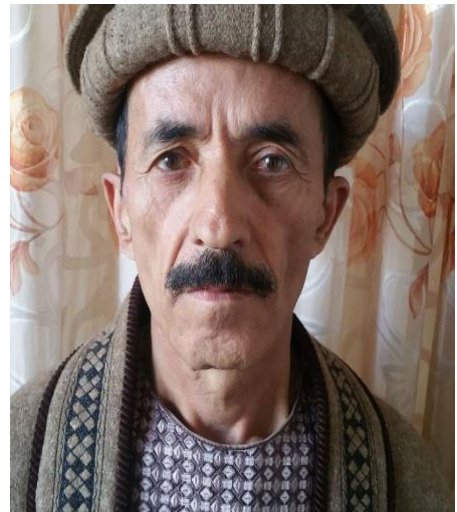

تاریخچه ای نوروز

نوشته: دگرمن متقاعد استاد حبیب الله عبیدی

۲۰ مارچ ۲۰۱۹

کابل- افغانستان

در مورد تاریخچه یی نوروز روایات گوناگون ارایه گردیده است، دانشمندان و نویسندگان آغاز نوروز را در دوره پادشاهی جمشید (یما) یاد میکنند.

معنی نوروز در لغت نامه ای دهخدا: نوروز را اول ماه فروردین که رسیدن آفتاب به نقطه ای اول حمل ذکر گردیده است.

معنی نوروز در غیاث اللغات: نوروز به معنی روز اول فروردین که رسیدن آفتاب به برج حمل است و ابتداء بهار میباشد. گویند خداوند (ج) درین روز جهان را آفرید و هر هفت کواکب که در اوج تدویر بودند و اوجات همه در نقطه یی اول حمل بود. درین روز حکم شد که به سیر و دوردرآیند و آدم (ع) را نیز درین روز خلق کرد. بنابراین این روز را نوروز گویند و آدمی بخاطر سپاسگذاری از خداوند (ج) به شادمانی پرداخت.

معنی نوروز در دانشنامه ای اسلامی: نوروز، روز اول فروردین ماه انتقال خورشید از برج حوت به برج حمل و نقطه ای اعتدال است.

با بررسی در متون دینی روشن میشود که نوروز و عنعنات ویژه ای آن مانند هدیه ای نوروزی و احکام شرعی آن مانند غسل نماز، روزه یی مستحبی، نیایش، دعا و شکر گذاری از خداوند (ج) هیچگونه مخالفتی با شریعت نیست و نا مشروع دانستن آن فاقد دلیل معتبر شرعی و مخالف با موازین فقهی و اجتهادی است.

روایت است که حضرت ابراهیم خلیل الله (ع) بت های قوم خود را درین روز یعنی اول حمل شکستاده است.

جشن (میله) نوروز قدامت تاریخی زیاد دارد. بنیان گذار این جشن ملی جمشید پسر تهمورث یکی از پادشاهان خانواده یی پیشدادیان بلخ باستان از نژاد آریایی میباشد که در تاریخ اساطیری کشورما ازان یاد گردیده است. فردوسی در شهنامه یی خود در مورد این جشن ملی چنین گفته است :

” به نوروز نو شاه گیتی فروز بر آن تخت نشست فیروز روز
برزگان به شادی بیاراستند می و رود و رامشگران خواستند
به جمشید در و گوهر افشاندند مر آن روز را نوروز خواندند
بماند از آن خسروان یاد گار چنین جشن فرخنده ازان روزگار ”

محمد جریر طبری در تاریخ معروف خود مینویسد: ” نوروز از دوره یی پادشاهی جمشید به یادگار مانده و نوروز را سر آغاز دادگری جمشید دانسته است جمشید علماء را فرمود که آن روز که من بنشستم به مظالم شما نزد من باشید تا هر چه در او داد و عدل باشد بنمایید.”

ابوریحان البیرونی در کتاب خود (آثارالباقیه) نوروز را از روزگار جمشید می شمارد و میگوید: ” نوروز از آن روز آغاز شد که جمشید به آسمان پرواز کرد چون جمشی برای خود گردونه ساخت درین روز بر

آن سوار شد و به یک روز از کوه دماوند به بابل آمد و مردم از دیدن آن در شگفت شدند و این روز را جشن گرفتند.

گردیزی یکی از موخین مشهور در ذین الاخبار مینویسد: " جمشید جشن نوروز را به شکرانه یی اینکه خداوند(ج) گرما و سرما و بیماری و مرگ را از مردم گرفت جمشید درین روز به جنگ با دیوان و سیاهان به طرف جنوب رفت و با آنها جنگ کرد و همه را شکست داد."

عمر خیام میگوید: " جمشید به مناسبت باز آمدن خورشید به برج حمل نوروز را جشن گرفت. سبب نهادن نوروز آن بوده است که آفتاب را دو دور بود یکی آنکه هر سه صدو شصت و پنج روز و ربعی از شبان روز به اول دقیقه حمل باز آمد و به همان روز که رفته بود برین دقیقه نتواند از آمدن، چه هر سال از مدت همی کم شود و چون جمشید آن روز را یافت و آنرا نوروز نام نهاد و جشن گرفت و بعد از او پادشاهان دیگر و مردم آنرا جشن گرفتند."

صدرالدین عینی نویسنده تاجکستان مینویسد: " به سبب اول بهار، در وقت حرکت آمدن تمام رستنی ها طبیعت انسان نیز به حرکت میاید."

در بعضی روایات آمده است که نام جمشید در اول (جم) بود و قتیکه سیر عالم کرد و به آذربایجان رسید در آنجا فرمود تخت مرصعی بر یک جای بلند تر رو به طرف شرق یعنی آفتاب برآمد بگذارند و خود تاج مرصعی بر سر گذاشت و بالای آن تخت نشست. و قتیکه آفتاب طلوع کرد و نور آفتاب بالای تاج و تخت او افتاد شعاعی بسیار روشن از آن پدید آمد و مردم از دیدن آن شاد و خندان شدند و گفتند که این روز نوروز است و چون به زبان پهلوی معنی شعاع بنام (شید) است این لفظ را بر نام او افزودند و او را جمشید خواندند و جشن برزگی بر پا کردند و آن روز ششم فروردین ماه مطابق اول حمل است یعنی آغاز بهار. جمشید در آن روز به تخت نشست و خاصان را طلبید و گفت که خداوند(ج) شما را درین روز خلق کرده است، باید با آب پاکیزه تن خود را بشویید(غسل کنید) و به سجده بروید و به شکر خدا مشغول باشید و هر سال درین روز به همین دستور عمل نمایید. جمشید تجدید دین ایزد پرستی کرد و این روز را نوروز نامید. جمشید درین روز فرمان داد که آب نیشکر را به من بیاورید چون آب نیشکر را به او آوردند آنرا نوشید خوش مزه بود دستور داد که مردم نیز ازین آب استفاده کنند.

نوروز نمادی از سالگره ای بیداری طبیعت از خواب زمستانی است که به حیات و رستاخیز منتهی میشود، نوروز سالگره ای آفرینش جهان و انسان است، نوروز با تحویل یا لحظه ای برابری شب و روز یعنی اعتدال بهاری است آغاز میشود. نوروز نماد غلبه نور بر تاریکی، غلبه نیکی بر بدی، غلبه عدالت بر ظلمت و غلبه دوستی بر دشمنی است. نوروز مبداء بیداری طبیعت، نسیم گوارا و حیات بخش بهاری است که به دوران سرما و یخ زده گی پایان میبخشد. نوروز نخستین روز سال هجری شمسی است که درکشورهای مختلف جهان به مثابه ای یک روزخسته و پسندیده جشن گرفته میشود و همه ساله میلیون ها انسان در سراسر جهان با صمیمیت و دوستی از آن تجلیل مینمایند.

روایت است که در زمان حیات حضرت محمد(ص) در روز نوروز سلمان فارس یک کاسه ای نقره یی پر از حلوا را به پیامبر(ص) هدیه کرد، آن حضرت پرسید که این چیست؟ سلمان فارس گفتند که امروز، نوروز است، آن حضرت پرسید که نوروز چیست؟ گفتند که جشن ملی آریایی ها است. آن حضرت(ص) فرمودند بلی درین روز بود که خداوند(ج) عسکره را زنده کرد. پرسیدند که عسکره چیست؟ حضرت محمد(ص) گفت که به تعداد سی هزار نفر از بنی اسراییل از ترس مرگ در اثر بیماری ساری خانه ها و دیار خود را ترک کردند و به بیابانها و صحراها رفتند(ج) در صحراها آنها را هلاک کرده بود. بعداً خداوند(ج) به پیامبر(ص) وحی فرستاد که در قبر آنها آب پاش دهید. پیامبر(ص) در روز نوز بر قبر آنها آب پاش داد و آنها دوباره زنده شدند، که در آیه مبارکه ۲۴۳ سوره بقره به آن اشاره شده است. بعد از آن پیامبر(ص) گفت کاش که هر روزی برای ما نوروز میبود.

جشن ملی نوروز به یک قوم و یا به یک منطقه خاص تعلق ندارد بلکه یک جشن ملی و عنعنات پسندیده یی به میراث مانده از نیاکان ما و آریانای کهن است. این جشن ملی بازتاب دهنده هویت تاریخی مشترک همه باشندگان این سرزمین میباشد. همه مردم کشور ما میگویند که ما سابقه تاریخی پنج هزار ساله داریم و هر تبعه ای کشور عزیز ما افغانستان به آن افتخار میکند. پس اگر ما ازین آثار، روایات، رسوم، عنعنات، و جشن های ملی و تاریخی خود انکار کنیم و آنرا حرام بدانیم به این معنی است که ما از سابقه تاریخی پنج هزار ساله ای خود انکار کردیم. و باید بگوییم که سابقه تاریخی کشور ما از تاریخ ۱۷۴۷/۷/۱۵ میلادی که احمدشاه بابا این نام را بالای کشور ما گذاشت، میباشد.

جشن ملی نوروز صبغه دینی ندارد و خلاف شریعت اسلامی نیست و جزیی ترین شرک در آن به مشاهده نمیرسد و هدف آن دوستی، صمیمیت، برادری، برابری، صلح، از بین بردن فاصله ها و کدورت ها بین مردم، همدلی و خوشی است. درین روز خانواده ها باهم یکجا میشوند محبت و صمیمیت بین آنها زیادتر میگردد، از سالمندان و بیماران دلجویی صورت میگیرد، به صحتمندی کامل میباشند، بخاطر تامین صلح و امنیت در کشور دعامیکنند و از نعمت های خداوند(ج) شکر گزاری صورت میگیرد که شعار دین مبین اسلام هم همین است. چون طبیعت با آغاز اول حمل نو میشود این زیبایی بر جان و روان انسان نیز تاثیر میگذارد و انسان هم کوشش میکند که لباس پاک و تمیز در روز نوروز بپوشد.

جشن ملی نوروز در کشورهای مختلف با عنعنات و مراسم خاص انجام میشود روز نوروز در کشور ما نیز در ولایات مختلف با مراسم خاص تجلیل میگردد که در ولایت بلخ نسبت به دیگر ولایات تجلیل آن با شکوه تر است. مردم از ولایات مختلف کشور ما و مناطق مختلف جهان درین مراسم اشتراک میکنند و همه در روضه مبارک حضرت علی(ک) جمع میشوند و با افراشتن علم سخی آغاز میگردد و بخاطر احترام به این مراسم ۲۱ فیر توپ شلیک میشود و مردم به اطراف روضه مبارک با دوستان و خانواده های خود به خوشحالی می پردازند.

در ولایت بدخشان و خصوصاً در سرزمین پامیریان بخاطر تجلیل از جشن ملی نوروز آماده گی زیاد میگیرند؛ خانه تکانی، غذاهای مخصوص نوروزی و دیگر رسوم و عنعنات پسندیده یکی از سنت های نوروزی مردم ما است.

خانه تکانی به شکل خاص اجراء میشود که قبل از روز نوروز برای آن آماده گی میگیرند و در روز نوروز همه سامان و لوازم، فرش و ظروف در بیرون از خانه انتقال داده میشود و اکثراً فرش، لحاف، کمپل و دوشک را در بام ها هموار میکنند. یک یا نفر از اعضای خانواده با پیچانیدن ماسک بر روی خود با دو جاروب جدید که قبلاً از آن استفاده نشده باشد؛ یکی دارای دسته دراز بخاطر پاک کاری دیوارها و چت خانه و دیگری دارای دسته ای کوتاه بخاطر پاک کاری فرش و سقف خانه به پاک کاری شروع میکند و کثافات را به ساحه ای دور میبرند.

در این روز نان مخصوص نوروزی را از آرد گندم، تلخان و مغز چهارمغز تیار میکند (به شغنائی غوزقماچ میگویند) که شکل آن مانند کیک کریم دار میباشد؛ یک نان در زیر و یک نان در بالای آن و مخلوط تلخان و مغز چهارمغز در وسط میباشد. بعد از تیار کردن نان مخصوص نوروزی تمام اعضای خانواده را از بیرون خانه صدا میکند و آنها در وقت داخل شدن به خانه هر نفر دو دانه خمچه ای تازه بید که نقش و نگار شده، داخل میشوند و میگویند: "شاه گون بهار مبارک!" و در داخل خانه، کدبانو با انداختن کمی آرد گندم بالای شانته های راست شان میگوید: "بر روی شما مبارک!" و وقتی که تمام اعضای خانواده داخل خانه شدند، قماچ نوروزی را در کاسه ها انداخته و بالای آن روغن زرد میاندازند و یکجا صرف میکنند. بعد از آن، همه سامان و لوازم، فرش و ظروف را به داخل خانه میاورند. این مراسم خاص و تجلیل از نوروز برای مدت سه روز در بر میگیرد که شامل رسوم و عنعنات مختلف، انواع بازی ها و انواع غذاها میگردد.

عده پی را عقیده بران است که برای دیدار و وضع زنده گی و احوال بررسی بازمانده گان در روز نوروز ارواح طیبه ای مرده گان به خانه های خود میایند و از پاکی و صفایی خانه دیدن میکنند. اگر خانه ها پاک و صفا بود به خوشی و شادمانی از خانه های خود میروند و بر برکت خانه دعای خیر مینمایند و اگر خانه کثیف و نا پاک بود غمگین میشوند و بدون دعای خیر از خانه بیرون میشوند و در شب نوروز خانه باید روشن باشد تا ارواح مرده گان آنرا به خوبی دیده بتوانند.

همچنان سمنک، هفت میوه و هفت سین در روز نوروز یکی از رواج های کهن است که از زمان باستان تا اکنون جایگاه خود را در بین مردم ما حفظ کرده است. هفت سین از جمله ای هفت رویدنی خوراکی محصول زمین است که با حرف (س) آغاز میشود. انتخاب هفت سین دارای پنج خصوصیت است:

۱ - نام آن فارسی باشد.

۲ - با حرف (س) آغاز شود.

۳ - دارای ریشه گیایی باشد.

۴ - خوردنی باشد.

۵ - نام ترکیبی نباشد.

هفت سین نماد و شکویی بر فراوانی فراوردهای کشاورزی است مانند:

- ۱ - سیب: میوه ای بهشتی و نماد زایش است.
- ۲ - سبزه: نمودار گل زینتی، سرسبزی، شادابی و نماد آب های پاک است.
- ۳ - سنجد: بوی برگ و شگوفه ای آن محرک عشق و دلباختگی است.
- ۴ - سمارق: فرشته ای بهمن و نماد باران است.
- ۵ - سیر: نشانه ای امر داد است.
- ۶ - سرکه: نشانه و نماد جاودانگی است.
- ۷ - سمنو : از جوانه ای گندم مییاشد که نماد رویش و برکت و نماد خوار و باراست.

برای تزئین سفره هفت سین وسایل دیگر مانند: آیین، شمع و تخم مرغ رنگه را نیز بر سر دسترخوان میگذارند که نشانه روشنی، شفافیت و نماد نطفه و باروری و زایش است. هفت سین زیادت در کشور ایران مروج است و در افغانستان عوض آن سمنک و هفت میوه مروج است.

تهیه ای سمنک از جمله ای رسوم و عنعنات قدیمی نورو در افغانستان مییاشد که از آرد گندم، جوانه ای گندم، روغن و آب تهیه میشود که مظهر خیر و برکت بشمار میرود و به امید بر آورده شدن نیازها و مرادها میخورند تهیه ای سمنک وقت زیاد را در بر میگیرد و دختران در هنگام پختن سمنک سرود سمنک را میخوانند. [ترانه سمنک اینجا](#)

هفت میوه ترکیبی از هفت نوع میوه ای خشک است مانند:

- ۱ - بادام
- ۲ - چهارمغز
- ۳ - پسته
- ۴ - کشمش
- ۵ - زرد آلو
- ۶ - سیب
- ۷ - سنجد

این میوه ها سه روز قبل از نورو ز تهیه میشوند. انواع رسوم و عنعنات دیگر است که از نوشتن آنها در اینجا صرف نظر میکنم.

نوروز اولین روز سال هجری شمسی است که مردم ما از زمان های بسیار قدیم آنرا جشن می گرفتند و در آن روز شادمانی و خوشحالی میکردند. جشن ملی نورو نه تنها در افغانستان بلکه در کشورهای مختلف جهان از جمله ایران، پاکستان، تاجکستان، قرغزستان، ترکمنستان، ازبکستان، هندوستان، چین، قزاقستان،

ترکیه، گرجستان، آذربایجان، روسیه، سوریه، عراق، البانیه و غیره کشورها با مراسم خاص تجلیل میشود و مردم به خوشحالی میپردازند.

مجمع عمومی سازمان ملل متحد در نشست مؤرخ ۲۳ فبروری ۲۰۱۰ میلادی، روز ۲۱ مارچ را به عنوان روز جهانی نوروز به رسمیت شناخت و آنرا در تقویم خود جای داد و در متون مجمع عمومی سازمان ملل متحد آمده است که "نوروز بیش از سه هزار سال قدامت تاریخی دارد و امروز اضافه تر از سه صد ملیون نفر نوروز را جشن میگیرند و خوشحالی میکنند."

در اخیر به دربار خداوند متعال دعا میکنم که سال ۱۳۹۸ هجری شمسی برای مردم رنجدیده ای کشور ما سال صلح، آرامی و خوشحالی بگرداند. و مردم ما در سایه ای صلح و امنیت زنده گی کنند هر روز تان نوروز، نو روز تان پیروز.